

"ISTRIJANIZIRANJE" EUROPE

Milan RAKOVAC

knjizevnik, HR-10000 Zagreb, Dugi dol 3

letterato, HR-10000 Zagreb, Dugi dol 3

IZVLEČEK

Istrski regionalizam je spontano društveno in politično gibanje, ki je v hrvaškem delu Istre nastalo kot samonikel in svojevrsten prispevek demokraciji po padcu Berlinskega zidu. Evropski regionalisti so v njem prepoznali silovit in izviren proces in ga doživeli kot poskusni model. Z vsa pravico, saj so številna evropska protislovja skoncentrirana prav tu, pod Alpami; na edinem stičišču treh velikih etničnih oceanov stare celine: germanskega, romanskega in slovanskega.

Istrski regionalizam bo postal evropski, če mu bo uspelo obvladati nacionalne egoizme in lokalizme in, seveda, mednarodne manipulacije.

Ključne besede: regionalizam, demokracija, Istra, Evropa

Parole chiave: regionalismo, democrazia, Istria, Europa

U iduće bi tisućljeće Europa imala umarširati ne samo sjedinjena pod modrom zastavom posutom zlatnim zvjezdicama - nego sa čvrstom zlatnom podlogom jedinstvene euro-monete, shodno odlukama iz Maastrichta. Doduše, već je sada posve izvjesno da će se to desiti, ako se desi, tek razvijenome sjevernom jezgru čije gospodarstvo i javna potrošnja ispunjavaju opće uvjete, dok čak Francuska i Velika Britanija još "antišambričaju" u neizvjesnosti, za njima Španjolska i Italija, te redom ostale, nemoćnije, članice Euro-unije. A što sa ostalim, pridruženim članicama u evropskome "pretsoblju", kada će i kako one postići mastrišku formulu zadovoljavajuće ekonomske snage nacije? A što sa iznurenim Istokom Europe (Balkan i ne spominjati!); neće li ujedinjenje bogatih zapadnjaka odijeliti sirotinjski Istok monetranim "hladnim ratom", i gdje su tu Adenauer i De Gaulle sa svojim snovima od jedinstvenoj Europi od "Atlantika do Urala"?

Paralelno, međutim, sa ekonomskim kredibilitetom, kao preduvjetom za "europoeizaciju Europe"; za sada mahom retorički, metaforički gotovo, teče proces regionalizacije Europe, koji bi kanda imao nadoknadi manjkavosti teško dosižne ekonomske ulaznice. Pa ako je već sada jasno da će jedinstvena euro-moneta teško

uspjeti, bar ne u realnim rokovima, ujediniti Europu, pretpostavimo da će se jednoga dana Europa odlučnije nakanići za regionalizam i prekograničnu suradnju susjednih svojih regija.

I sada zamislimo blagotvorno "delimitiranje limita"; u kojemu će, recimo, Francuska i Španjolska uspostaviti autonomiju Baskije kao interregionalnog jastučica; ili pak isto to između Austrije i Italije sa sjevernim i južnim Tirolom; Grčke i Turske sa "bezgraničnim" otocima - za koje se vječno spore; ili zamislimo opće-regionalno mirotvorno blagostanje u kojemu Česi i Jugoslaveni dopuštaju povratak onih milijun i pol protjeranih "volksdeutschera"; a Slovenija i Hrvatska onih tristotinjak tisuća esula?!...

Jesu li regionalni buntovnici nada ili opasnost za Europu? Hoće li, u njihovome liku, opet stići barbari? Ovo se retoričko pitanje "dolaska barbara" opetuje kroz povijest Europe kao prijeteci mentalni trik za očuvanje poretka i poredaka, kao pakao-na-zemlji za uvijek herezama sklona stada božjih ovčica starog kontinenta. Barbari su, doduše, nekada stizali; prije kao nužnim slijedom došavši grobari, nego osvajači onemoćalih i anakronih Rimskih carstava - posljednjih uspješnih evropskih "integracija". Ispraznost tog gotovo meta-

fizičkog alarma sažet će početkom ovog stoljeća u jednoj jedinoj pjesmi grčki pjesnik, nobelovac, Kavafis; "uzalud na trgu okupljeni čekamo, jer barbari doći neće"... (a barbari su bili neka nada!), kao što će istu njegovu pjesmu južnoafrički prozaist Coetze parafrazirati u cijeli jedan roman, denuncirajući apartheid pola stoljeća prije njegova sloma.

Kavafis i Coetze razobličuju "dolazak barbara" kao izgovor carstava za vladanje nad podanicima. Današnji pak "barbari" za europsku državu, ogrezlu u nacional-egoizam i stoga stvarnu prepreku za ujedinjenje, nalaze se u prije svega u brojnim nezadovoljnim etnosima unutar njenih granica. To su svi ti strašni Baski, Katalonci, Irci, Flamanci, Korzikanci, južnotirolski Nijemci, talijanski Slovenci, rumunjski i slovački Mađari; to su frustrirane nacije na kaotičnome Balkanu; to su etnoskupine drugih rasa koje užasavaju Europu kako svojom sposobnošću reprodukcije - i to u tamnim bojama kože, tako vjerskim fundamentalizmom i terorizmom...

Takodjer, to su sve više i sve brojnije marginalne skupine na industrijskim periferijama velegradova, deseci milijuna nezaposlenih mladih ljudi na rubu očaja - lak plijen za svaku "subverzivnu" ideju, poroke, kriminal: "asocijalna" mnoštva novog evropskog nihilizma, koji se iz artistsko-elitnih salona s početka stoljeća, koncem stoljeća posredstvom medija i alternativne ali efikasne komunikacije raširio po kaficima i diskacima evropskih gradova, prijeteci režeći na nje, za sada, svojim nedvosmislenim grafitima i grotesknim njuškama likova iz stripova.

Karlo Veliki zakratko je uspio obnoviti "Rimsko carstvo"; pape će ga "održavati" mašući tijarom kao božji namjesnici pred nosom evropskih kraljeva; ali na Istoku su razorne shizme nad kojima Sveta stolica nema nikakve vlasti, ni nad Konstatinopolisom ni Kijevom (zatim Moskvom), nad tom "drugom Evropom", a kamo li nad "trećom Evropom", nad "nevjerničkim" polumjesecom koji će stoljećima prijeteci svijetliti nad Balkanom, Budimom, sve do samog Beča. U petnaestom pak stoljeću protestantizam radja i "četvrtu Evropu", najžešćeg protivnika papinstva kao integrativnog evropskog faktora. U sve te pak "četiri Evrope" djeluje i "peta Evropa", posvuda rasuta i svugdje etno-religijski i socio-ekonomski kompaktna židovska zajednica, koja će stoljećima (pa i danas) sažimati u sebi onog najstrašnijega "barbarina" (anticipatorskog kozmopolita par excellence!) kojim će osobito kršćanska Evropa držati u pokornosti svoju pastvu. Katolička će Španjolska na lomače i progonstvo osuditi cijelo "Izraelovo pleme"; rusko i ukrajinsko pravoslavno plemstvo organizirat će kozačke pogrome po Kijevu i Lavovu; u protestantskoj će Njemačkoj nacisti osmisliti i sprovoditi program istrebljenja Židova...

Novodobni pak pokušaji kontinentalnih "integracija" pokopat će već i samu ideju ujedinjene Evrope: Napoleon, doduše, želi za se stvoriti evropsko carstvo,

ali paralelno sa time baš će on posijati nadasve plodno sjeme nacionalnih revolucija, nužnih za nahrup industrijske epohe koja ne trpi racjepkanosti svih tih kneževina, grofovija i vojvodstava. No, kapitalizam ujedno ne može misliti globalno, jer pojava nesmiljene trgovinkse konkurencije nalaže nove okvire, nešto šire, i tako je rođen nacionalizam i njena svetost državnacija, i dan danas nesavladiva prepreka zbiljskim kontinentalnim integracijama.

Nacional-socijalizam pokušat će provesti historijski i logički "nužni" slijedeći pokušaj "integracije" - jedna nacija potčinjava sve ostale, u grandioznom i efikasnom svjetskom poretku nad kojim bdije über-mensch.

Komunizam pak hoće izbrisati iracionalne prepreke pred općom srećom čovječanstva; internacionalizam jednakih u siromaštvu; pod paskom birokratske nomenklature i nadzorom tajnih službi.

Euro-nacionalizam pak, oporavljen nužnim slomom naci-fašizma, sa hipokrizijom zapadnjačke formalne demokracije, nakon slamanja drugog bauka, komunizma, jednako će efikasno otkloniti novu opasnost američkog i japanskog imperijalističkog multinacionalizma, postavljajući preda nj prepreke nacional-egoističkog protekcionizma.

Evropska civilizacija Nacije nužno stagnira. Filozof Cacciari čak drži da je Zapad, uzet kao zalazak sunca, ujedno i filozofska metafora za opći "zalazak" geopolitičkog Zapada, dakle weltanschauung stagnacije, nužnost od koje se Evropa niti ne može, ne zna, braniti! Nema više velikih prijeteci "izama", Fukuyama govori o prestanku povijesti, a zdravi razbor (koji Evropi, ipak, nikada ne nedostaje!) nalaže napredak, - napredak pak nužno podrazumijeva realizaciju "Euro-države". I tako se odvijaju protuslovni integrativno-dezinetrativni procesi, i sve se euro-frustracije simbolički sažimaju u "metafori Maastricht"...

I "sada" se javlja regionalizam, kao tračak svjetlosti na drugome kraju dugačkog tunela kroz koji imaju proći evropski vlakovi, ne bi li se tamo negdje i nekada možda spojili u veliku kompoziciju na putu u sretnu budućnost. Što je zapravo regionalizam? On se "može manifestirati kao protest protiv eksploatacije, nacionalnog ugnjetavanja i sistematskog zapostavljanja u općem razvitku društva", ali "ujedno" se regionalizam "javlja i kao posljedica različitih autarkičkih, šovinističkih i različitih drugih štetnih tendencija...na štetu cjeline ili zajednice". Ovo je protuslovna i tako tipično euro-nacionalna definicija iz Enciklopedije zagrebačkog Leksikografskog zavoda, stvorene pod direkturom Krležu; u čiju se kompetentost i humanistički lijevičarski svjetonazor ne sumnja. Ali licemjerno nedosljedna dvoiličnost te definicije naći će se i u drugim izvorima, građanske provenijencije, a o desnim stajalištima da i ne govorimo.

Ideatori i programeri ujedinjenja Evrope, naravno, uočavaju regionalizam kao polugu, kao "kataluz" za

otvaranje, pa makar i nasilno provaljivanje, čeličnih vrata sa pozlaćenom patetičnom ornametikom evropskih nacional-etatizama, ali se i boje te regionalističke Gorgone koja bi mogla razoriti lik sakrosantnog trojstva Zastava - Himna - Granica.

Naravno da Europa ne može biti ujedinjena tako da najprije bude atomizirana, "andorizirana". Europa opaža gdje je locus, i koji je modus pospješivanja integracionih procesa; na njenim granicama, šavovima, zglobovima, prečicama, džepovima - su mjesta dodira; a stimuliranje tih dodira kao načina preplitanja i prožimanja jest način za omekšavanje države.

Uz "prestanak povijesti", recidivistička i jednako anakrona zapadnjačka građanska demokracija (u svom najboljem liberalističkom izdanju), želi vidjeti i "smrt ideologije" kao takve. I koji bi sada za nju imao biti *spiritus movens*, ako više "nema" historije i ideologije? Povijesno neizbježni rasap globalnih radikalnih ideologija ostavio je u nepovijesnosti i bezidejnosti i kapitalistički građanski nacional-liberalizam; on se danas žilavo opire slijedećem vlastitom nužnom koraku, prerasanju u nadnacionalni imperijalizam. Veliki i bogati Uncle Sam ujedno je za klaustrofiličnu Europu onaj strašni Španjolski conquistador i nemilosrdni misionar koji je prije pet stoljeća pokoravao Novi svijet mačem i križem - sada njegovi potomci hoće osvojiti Stari svijet dollarom i digitalnim mega-jezikom anglo-kratica.

Stižu i novi Džingis Kan i Atila: Stari svijet jednako se histerično opire prodoru svježih ideja, kapitala i sve sofisticiranijih proizvoda azijske automobilske industrije i "futurološke" elektronike; kao i nezadrživom prodoru mahom ilegalnih karavana useljenika sa siromašnog istoka i juga Europe, popufacijski fertile Afrike i Azije.

Isto tako, regresivna euro-država-nacija postavlja mentalne i fiskalne barijere pred već "odlučena" izjednačenja sa susjednom državom-nacijom. Francuzi, uz to što ozakonjuju zabranu neizbježnog "franglaisa", pale kamione sa jeftinim Španjolskim i talijanskim vinom, ribama i voćem; a kao što FIAT, VW i RENAULT administriranjem ograničavaju širenje potentne japanske automobilske industrije, tako im ne pada ni na kraj pameti da se uzajamno udruže.

Naravno da je rečena Cacciarijeva "filozofija zalaska" duboko ukorijenjeni *credo* Europe; naše tradicije, naše kulture, naše razlike, naši jezici, ... sav taj elegantni i stagnatni, iracionalni heredes uljuckuje nas u samodopadni san o "aristokratskom kontinentu". Naše viševrsnosti, višeslojnosti, raznobojnosti, naše, naposljetku, kontradiktornosti, heterogenosti i anakronizmi, koliko su god regresivni po sebi kao prepreke nesputanom globalnom rasudjivanju, toliko mogu postati i sjajna poluga napretka, ako kreativni evropski individualizam bude kadar savladati vlastitu narcisoidnu egomaniju.

Naš Stari svijet postat će Novi svijet kada se bude usudio spariti "nesparivo", kada se bude osmjelio obesmisлити Granicu (nacionalnu, državnu, mentalnu), na

kontinentalnom *duty-free-shopping* principu, ujedno zadržavajući sve te individualizme naših "stagnatnih identiteta", individualnih, komunalnih, regionalnih, etničkih, ambijentalnih - humanističkih. Sve to, jasno, uz uvjet da se svi skupa (uključiv Nijemce!) oslobodimo traumatizirajućih fobija o prijetećem teutonskom osvajaču i njegovom monetarnom *blitz-kriegu*; nadmene i kratkovidne "superiornosti" sjevernjaka nad južnjacima, zapadnjaka nad istočnjacima, Germana nad Romanima i njih zajedno nad Slavenima...

Naravno da je taj dualitet "nerealan", jer *free-trade* načela ne trpe nikakve iznimke, nikakav individualitet, kao što bi u hipotetičnom pankontinentalnom *laissez-fairu* VW-koncern progutao nacionalne automobilske industrije (noćna mora porodice Agnelli, zacijelo), ili danski maslac i šunke evropsko stočarstvo, ... tako bi imao isti zakon tržišta izbrisati svu ostalu individualnost; jezičnu ponajprije, uostalom, engleski je već danas ono što je prije ottocenta bio latinski - jezik opće komunikacije, neizbježna *lingua franca*, na francuski i ini nam očaj...

Evropska "bezidejna pragmatika" dočekuje svoj *fin de siecle*, svoj *fin d'epoque*, u vlastitim udobnim zaobludama; nakon što je, eto, obavila veliko povijesno pospremanje: Kolonijama je "dala" samostalnost, držeći ih danas na bar ekonomskim uzdama; uvjerena je da je ideološki, ako već ne i filozofski, porazila krajnje desne i lijeve ideologije, a ne samo njihove totalitarističke političke realizacije, naci-fašizam i boljševizam; učvrstila nadmoćno građansko društvo umirivši niže slojeve kućicom sa digitalnim čarolijama u kojima uživa onaj Marxov proleter dok apatično žvače *sandwich* i srće pivo - sa pouzdanim "slobodarskim" Pegazom, automobilom u garaži.

Ali ovaj, "Bog je mrtav", a da bi mogao podanika držati u smjernosti i nadi; velike ideje sramno su dezertirale sa civilizacijskoga ratišta u gibanjima 1968; veliki povijesni tresak Berlinskog zida oslobodio je čovjeka Istoka ujedno ga srozavajući na razinu tolstojevskog "mužika" kojemu kroje tričavu sudbinu pijani "carevi" i atamani-gangsteri. A krvavi požar balkanske crvene petokrake, bestijalno gutajući gradove i narode, pokazao je svu hipokriziju noveevropske "postideološke ere". Superironi spleen britanskih plemića, sa sjajnim karijerama uspješnoga posredovanja između "bijelih i crnih" u vlastitim bivšim kolonijama, zaledio je dobroćudni smiješak na licu Europe; razorna bosanska "metafora", vidi to dobro Europa premda se tješi senatorskom bjelinom svojih promatrača, humanitaraca i izbornih nadglednika u crnome paklu Balkana, ... srozala je onaj nadmoćni, aristokratski zlačani "evropski Zalazak" u tamnu noć na savjesti i svijesti kontinenta, opasnu nagrizajući i samu evropsku ideju.

Malraux je svojedobno s pravom upozoravao komuniste da će njihov "sindrom Kerenski", zatorna mržnja protiv socijalista, socijaldemokrata i drugih

"slugu kapitalista", uništiti kredibilitet ljevice kao takve, što se, naposljetku, i dogodilo.

Medjutim, sada je cijela Europa jedna impotentna "Kerenija"; boljševizma više nema, ali posvuda vlada miopični i mimikrijski "menjševizam": Jer sa tim "opće-poznatim" političkim porazom socijalizma kao ideje, umire i kapitalizam, lišen jedinog historijskog rivala, "umire" ideja kao takva, i još k tome uz aplauze orkestru za sjajnu izvedbu posmrtnog marša. Čovjek ne može bez ideje, bez ideologije; u Europi to danas shvaća još jedino katolička crkva, čija Sveta stolica zvoni na uzbunu, ali još je francuska revolucija oduzela crkvi svjetovnu moć - temeljni zalag građanske ideologije, a "povratak Boga" samo puni njegove hramove stadima očajnika koji su izgubili vjeru i sad samo mogu strepiti da još negdje postoji nada. Ujedno, ta jedina preostala nam duhovnost također pripada "ropotarnici povijesti", te se unutar same crkve u ovom njenom novom samosvješćenju sukobljavaju opskurantisti i iluministi - kako doći do sublimnog, do Vjere iznad svega, a Bog nad svime sam po sebi donosi nam onaj duerenmatski "fundamentalizam", dakle opet povratak u prošlost. I tako se građanska Europa troši kroz mentalnu, socijalnu entropiju, bježeći od ideja, uključiv tu jedinu joj preostalu ideju spasa - vlastito socio-političko ujedinjenje.

I onda je smušena posthistorijska i postideološka Europa "otkrila" regionalizam, koji bi kao fabulozni Deus ex machina imao riješiti sve te kontradikcije. Ali i tu je ta blažena euro-ideja, ili "post-ideja", sama sebi konzekventno kontradiktorna, jer ne uzima kao opitni model Benelux, već ostavareni nucleus eurofederalizma koji poštiva etno-socio-"bla-bla-bla" suverenitete, i ujedno postiže ekonomsku nivelaciju; niti pak "euro-aids" Padaniju; ili pak korzikanski *folk-etno-autonizam*, - nego "izmislija Istru" kao svoj "eksperimentalni vrt" plurilingvizma, multikulture, transfrontierizma i euro-regionalizma. No, ta "post"-ideja ipak ima, odnosno, mogla bi imati izvjesna, makar i intuitivna, utemeljenja.

Naravno da bi etnopolitički realizirana Baskija, "evropski Kurdistan", značila revoluciju "nesagledivih posljedica" po udobni mir u evropskome domu, uostalom, evropske su se revolucije toliko nagutale svoje djece, da su djeca njihove djece lakomo progutala i samo sveto pravo jednoga Svetog Tome Akvinskoga na revoluciju. Stoga se iskusna i oklijevajuća Europa odlučila za društvenu "evoluciju", i valjda se prisjećajući doba neusporediva vlastita bujanja u renesansnoj svojoj rascjepkanosti (čiji su dekorativni fosili svi ovi San Marini, Monaci, Louxembourgzi, Lichtensteini i Andore), pronašla u političkom vokabularu pojam regionalizam, do jučer tek eufemizam za atomizaciju, secesiju i destrukciju "viših cjelina" i "zajednica", koji sada ima postati onaj tihi faktor evolutivne revolucije za razgradnju Države, utvrda federalnog (no, no, da se ne pretjera!), barem konfederalnog koninetalnog ujedinjenja. Ujedno, regionalizam kanda ima postati nado-

mjestak za ideju kao takvu, regionalizam ima prerasti u ideju, možda i kao galbrajtska post-monetarna celija društva, autokontrolabilna prije svega zbog vlastitih "malih brojki", omeđenih dimenzija, resursa, "ljudskog materijala", koja je zato manje izložena distorziji vlastite "geometrijske progresije", koja povijesno može opstati, koja predstavlja "političku prečicu u budućnost", a prekogranična, multikulturalna, plurietnička, transregionalna Istra imala bi biti ona "mediceanska Firenze" nove evropske renesanse... Medjutim, ako regionalizam ima biti zamjena za ideologiju, sa svim tim etno-etatiističkim preprekama i selektivnim pristupima, on neće donijeti nikakvo rješenje. Da li je Europa spremna artikulirati i prihvatiti regionalizam kao NOVU IDEJU, novu ideologiju?

Ako u slučaju Istre kao "cavallo di bataglia" novog regionalističkog evropeizma "zaboravimo" izvjesne auserske "protekcioniističke" špekulacije, ili retoričku metaforičnost baš takvog izbora (uostalom, neki najsmjeliji euro-futurolozi "vide" jezgro euro-integracija upravo na Jugoistoku razmrmljenom Trećim balkanskim ratom - kojem latentno prijeti i četvrti!); objektivno Istra-u-tri-države ima nekih obilježja koja bi mogla opravdati zamisao.

Prostor između Alpa i Jadrana jest Gordijev čvor koji čvrsto povezuje tri megaetnička entiteta; Romane, Germane i Slavene. I premda ta tri entiteta ne predstavljaju više iole referentne točke kolektivnih identifikacija, objektivno u njima postoje i danas važna kulturna, tradicijska, i prije svega najvažnija zajednička obilježja - ona psiho-socijalna, koja ih uzajamno razlikuju. Uostalom, niz obronke Alpa i niz Soču do Jadrana, samo su ovdje ta tri "imaginarna", iracionalna entiteta vodila uzajamnu borbu za teritorij, pokušavajući poput Aleksandra presijecati taj Gordijev čvor Julijske krajine; prethodno ga i susljedno mrseći u nerazmrsivo klupko, u kojemu još nitko nije ozbiljno potražio neku Arijadninu nit vodilju za izlazak iz labirinta zablude, predrasuda, masovnih psihopatoloških stanja kolektivnog duha. Ta tri entiteta kroz modernu historiju neprestano potpiruju, recikliraju sporne teme, raspirujući vatre vlastitih mitologija; nacionalizama, šovinizama, rasizama, ksenofobija.

Unatoč tome, ili možda baš zbog tih tradicionalnih trvenja, ovdje je realiziran romansko-germansko-slavenski kontakt; susret Mittel-Europe i Mediterana; dodir Juga, Sjevera i Zapada Europe, pa i Istoka. Ovdje su se uz profijevanja dogodila i preljevanja krvi, preplitanja tradicija, kultura, jezika, običaja; ovdje se nikad u etno-socijalno tkivo nije primila "Blutt und Boden" teorija; baš zato što je sa sve tri strane nametana, pa i ovdje u "autohtonom i autentičnom" čovjeku nalazila mnoge svoje gorljive zastupnike; baš zato što je ovdje toliko toga "nečisto", što jedan Slovak Vnuček "postaje" Mađžar Vnutzek studirajući u Pešti i u Rijeci veliki Talijanski slikar Venucci; što je arhitekt Fabiani i Slovenac i

Austrijanac i Talijan koji bi "bio i Kinez ako bi Kina stigla na njegov Kras"; što se posljednje slovensko selo na Gornjoj Bujštini zove baš Hrvoji i tu na mjesnom groblju jedan do drugoga leže "plurietnički" pokojnici iste familije - jedni su Kocjančić, drugi Kocjančić, treći Kociancich...

Povijesni je temelj takvoga stanja duha zacijelo višestoljetna mletačka dominacija. Serenissima je kao svojevrsni anticipator republikanstva i liberalizma bila bespogovorna samo u ekonomskim pitanjima - svi hrastovi bili su obilježeni brojkama i te oznake regularno uknjižene, sva bijela sol istarskih solana u zapečaćenim je vrećama plovila franco Riva dei Schiavoni. Ali "Istarski razvod" pisan je paralelno na "jeziku nimeškomu, latinskomu i hrvatskomu", a koparski patrićijski sinovi (naravno, zbog prodora protestanstva) morali su učiti po Duždovom nalogu "ambe le due lingue slave", dakle slovenski i hrvatski; kao što su istarski briganti na sudjenju imali pravo na prevoditelja.

Te pluralističke zasade izdržale su i iredentističko-narodnjačka sukobljavanja, makar i ne zaslugom samih protagonista, nego prije mlakim prijanjanjem mnoštava uz te ideje. Nije ovaj čovjek ovdje nikada bio suviše revan ni katolik, ni fašist, ni komunist; ni Talijan, ni Hrvat ili Slovenac... Ovdje na *Österreichische Küstenland* pod znamenitim i "dobročudnim" zaliscima Franje Josipa, u carevini "čija se povijest ne može napisati bez poznavanja njenih četrnaest jezika", unatoč žestoko suprotstavljenim slavenskim i romanskim nacionalizmima - koji, ustalom, 1907. nakon izbora stiču formalni i suštinski egalitet, - pod "odlučnim ali pravednim" habsburškim žezlom rekonstruirala se "post-venetska" *convivenza*.

Ona će znati odoljeti i talijanskom fašističkom kulturocidu, i jugoslavenskom "etno-socijalnom" boljševizmu; da bi devedesetih godina prije nagoni nego domišljeno eksplodirala u "istrijanstvo", "novu" pojavu na sinjim nam talijanskim, slovenskim i osobito hrvatskim nebesima.

Sa dubokim "zadahom stvarnosti", sa zanosom, ta tradicijska *convivenza* povući će za sobom i u se mnoštva ka "novim identitetima", ka "nadnacionalnim, post-nacionalnim, anacionalnim, antinacionalnim", i svakako posve jasno regionalnim i zavičajnim oblicima identifikacije, koje su razbuktali slovenski i hrvatski državotvorni nacionalizmi i patriotizmi sa svoje strane doživjeli kao herezu, otpadništvo, "petu kolonu", a povijesno ranjeni talijanski nacionalizam kao moguću osnovicu za povratak u "terre perdute", "terre italiana", i to ne samo za sanjani povratak esula u "terre materne", nego i povratak ovih zemalja u krilo "madre patria".

Ono što daje onaj nužni povijesni miris i sjaj autentičnosti u istarskom regionalizmu, jest prije svega njegov spontanitet, njegova nagona, elementarna, izvornost. Razumije se, da bi buknuo taj intuitivni

agens, morali su postojati odgovarajući historijski, psiho-socijalni uvjeti. Prije svega je posrijedi zbiljski postignuta medjuetnička ravnoteža, opet stečena kroz noviju povijest; zapravo, to izvjesno humanističko ravnovesje čovjek Istre nije dobio na dar na srebrnom pladnju. On se za nj i te kako morao boriti; boriti prije svega sa samim sobom, pobijediti samoga sebe, pobijediti vlastita stanja ambijenta, mahom na rubu masovnih psiho-patoloških pojava. Jedna jedina generacija Istrana proživjela je za života drastične promjene "općih vrijednosti" i suprotstavljenih političkih okolnosti; čovjek rođen početkom stoljeća bio je kao austrijski podanik vojnik na Soči, ujedno se boreći za svoje slavenstvo - ali bi nerijetko prebjegao na drugu stranu, kao talijanski ali i jugoslavenski patriot, odakle je opet pucao po svojim; zatim je postao talijanski podanik, da bi ga fašistički režim izvrgao općoj fašizaciji ("per i sc'iavi e comunisti hote in quantità", glasi izmijenjeni stih "Giovinezze" za Julijsku krajinu...), a Slavena i kulturocidu, nasilnoj administrativnoj romanizaciji, slijedi exodus Slovenaca i Hrvata; u drugom Velikom ratu bio je najčešće partizan, ali i "republichino" ("le donne non ci vogliono più bene, perche portiam' camicia nera, ci dicono che siamo da gallera"), ujedno ovaj rat je medjuetnički a ne samo medjuideološki rat, i slavenski će nacionalizam skupo naplatiti račune za nedjela iredentističkog i fašističkog nacionalizma; zatim taj Istranin postaje podanik Jugoslavije, ali talijanska većina iz Jugoslavije masovno odlazi u *exodus*; naposljetku, pada i Jugoslavija, i isti taj Istranin postaje podanik Hrvatske, Slovenije...

Tršćanski pjesnik Cergofy, habsburški sentimentalist, sa sjetom će uzdisati za vremenom kada se bez putovnice putovalo od Krakowa do Venecije, od Temišvara do Salzburga, od Praga do Mostara i Boke kotorske; ovih pak devedesetih godina Istrani su suočeni sa konkretnom snagom iracionalnoga - umjesto jedne, sada imaju tri putovnice, koje gotovo treba stalno držati u ruci, na ovim zgusnutim granicama između tri države; i to je jedan od motiva istrijanstva.

Drugi, suštinski, jest istinski postignuto višejezištvo "a la austriaca", pri čemu su bitan pomak načinili Talijani u Sloveniji i Hrvatskoj, koji prvi put u povijesti uče, znaju i hoće govoriti dva "većinska" slavenska jezika; kao što "svi" govore talijanski i "naravno" turistički njemački (ostvareni san Habsburga, koji su se uzalud trsili germanizirati bar Trst i Pulu...), "svi" govore hrvatski i slovenski; i "svi" koji su ostali do jučer stidljivo, a danas gotovo demonstrativno govore svoja narječja, čakavski, istrovenetski, istriotski, kajkavski, istroromunjski;... čakavski, bezački, čičiki, šavrinski, kraški, vlaški, labinjonski...

Daljnji faktor stvaranja te još neartikulirane istrijanske zavičajne, regionalne identifikacije, "sub-etničke" ili bolje plurietničke (koja nije nužno ni anacionalna, ni nadnacionalna) jest svojevrsna mentalna legura svih tih

nasuprotnih povijesnih nasljedja; izvjesni specifični amalgam zasebne istarske "forma mentis", obilježene prije svega tolerancijom, razumijevanjem za onog drugog. Tu forma mentis jasno ističe Tomizza, odbijajući "nužni" povijesni izbor AUT-AUT, birajući umjesto njega ET-ET; Istranin danas hoće biti i jedno i drugo, on prihvaća kao svoju i onu drugu kulturu i jezik; kulturu i jezik i onog drugog.

U vrijeme razgaranja međuetničkih sporenja, mjesni Talijani sa mržnjom prkose "Kakaniji" noseći u zapučku rozete crven-bijeli-zeleni, a Hrvati i Slovenci snatre sveslavensku carevinu sa prijestolnicom Peterburgom, i ruše "crno-žutu tamnicu naroda". Tommaseo 1848. ili Vivante 1912. medju rijetkima su koji vide etničku nedjeljivost ovih prostora, i zanose se *convienzo* kao formulom, i projeciraju "federaciju jadranskih republika". Medjutim, sukobljeni nacionalizmi žele uspostaviti čisti nacionalni teritorij, Timeus artikulira teze da tu nema mjesta za dvoje, da Slaveni moraju biti asimilirani ili - van. I kao što Slovenci i Hrvati stradaju 1918, Talijani stradaju 1945.

U mukotrpnome traganju za tim blaženim identitetom, ovaj se čovjek konačno pita o samome njegovom smislu, nerijetko hoteci biti, kao Belliza, tek "ponositi bastardo". Uz oslobodjenje misli, prije svega od nametnutih joj tabua, taj čovjek hoće čuti što mu imaju reći renegati i prokletnici; Handke, koji izvrgava ruglu najčedniji mit naš - sakrosantnu Mitteleuropu; ili Isaak Sirovich čija je majka židovka iz Litve ("quindi apolide"), a djed Hrvat iz Boke kotorske ("quindi slavo")...

Istra-regija-u-Europi-regija krasna je zamisao, baš ovaj prostor svekoliko izmiješanog življa, tradicija, kultura,... mogao bi istinski postati metaforičko jezgro pokretanja euroregionalizacije, ali zato trebaju biti ispunjeni neki nužni preduvjeti, na lokalnom, nacionalnom, i internacionalnom planu.

Prije svega, treba postići "sveistarski povijesni kompromis", proširiti "istrijsku ideju" na, nužno, šire granice Istre, granice koje obuhvaćaju u se barem prostor negdanje Julijske krajine, na kojem bi morao biti postignut interetnički sporazum koji bi na cijelome tome prostoru (uz identične kriterije, i, dakako, plebiscitarno općeprihvaćene) uspostavio plurietničnost, plurilingvizam, multikulturu, transregionalizam. Podrazumijevajući da je takav konsensus moguć na prostoru Kobarid (a zašto ne i Celovec !), Videm, Trst, Rijeka, Pula, Mali Lošinj,... slijedi daljnji korak mjesnog interregionalizam, da u vlastiti program uvjeri tri matične nacije i države, koje bi se plemenitim odricanjem trebale složiti sa neakvim novim "STT-om"; međudržavnim, naddržavnim, *duty-free & free-interprise & free-speaking* zajedničkim prostorom, čije bi autonomije garantirale Italija, Slovenija i Hrvatska, sa, jasno, neizbježnim njihovim barjacima koji bi se posvuda ovuda vijali - ispod, medjutim, međuregionalne zastave: sa znamenitom

istarskom kozom (inače povijesnim logotipom jedne negdanje koparske ciglane, kako bilježi anegdota); ili pak tršćanske jednako znamenite helebarde...

Pretpostavljajući da se ta neoplatonska idila može ostvariti, pred njom ostaje, zapravo, tek jedan ozbiljan unutarnji problem; problem Trsta. Snažno, to jest, psihosocijalno ukorjenjenje Trsta kao bastiona talijanstva pred istočnim barbarima u tršćanskoj kolektivnoj svijesti velika je prepreka realizaciji "istarske utopije". A ta utopija bez Trsta kao "jadransko-alpske Atene" - ostaje i utopija, i iluzija. Dobronamjerni Trščanin, koji želi pružiti ruku suradnje, ipak smatra da je "uostalom, rječica Osp već i geološka (!) granica"; i dok mentalna granica u tršćanskoj svijesti ne bude pomaknuta sa Ospa na Soču (a Veneti su spremni postaviti ju i na Po!), teško se može pretpostaviti iole relevantna prekogranična regionalizacija ovih prostora, a istarska koza ostaje osamljena na hipotetičnome stijegu, nalazeći više ljubavi kod mletačkoga lava Svetoga Marka, jer joj susjedni Trst ne da "pojesti" njegov ponositi ausonski "melon"...

Kako bilo, Istra kao eksperimentalni euro-vrt ostaje opit vrijedan truda, ostaje pitoma regionalna alternativa, koju treba razvijati, štiti, promovirati, kao suštinski demokratsku, humanističku zasadu hipotetične euro-države...

Naravno da sve ovisi o spomenutom problemu euro-regionalizma, odnosno o tome hoće li se on razviti u modernu alternativnu ideologiju, koja, doduše, ni sama ne može tek tako rješavati socijalne (klasne) i ine kontraverze, ali ih u svojim odmjerenim i umjerenim gabaritima može lakše savladivati.

Mlačanin Bernardi medju rijetkim je znanstvenicima u Italiji koji opaža da se u plemenito ponudjenoj ideji venetskog idioma kao negdanje lingua franca krije paternalistički eufemizam, i da se mi ovdje više ne možemo, niti želimo, krčkati u recidivističkom neovetskom "melting pot"; nego da je alternativa zdjela sočne "miješane salate", u kojoj svi mi *pomidori, rokule, radići, fažoli i kapule* zadržavamo vlastitu aromu, a sve zajedno postaje zamamna lukulska dakonija na evropskoj trpezi.

Pretapanje i pretakanje regionalizma iz predbonapartističkih tradicija u istinski novu ideju, prije svega podrazumijeva izvjesni "mentalni ekumenizam", nizanje bisera afirmacije za afirmacijom na krasnu regionalističku ogrlicu o vratu Europe. To pozitivističko "plurisiranje" podrazumijeva i neizbježne dodatke crnog bisera na istu ogrlicu ezoterične bjeline; odnosno to nizanje afirmacija-plus-afirmacija, plus-plus-plus; mora u se primiti po koju negaciju. Prije svega, regionalizam ne može negirati vlastite historijske negacije - etatizam i nacionalizam, nego sebe servirati tim svojim vlastitim negacijama - kao njihovu vlastitu afirmaciju, kao neizbježnu evolutivnu supstituciju; inače ostaje pod sumnjom i nadzorom.

Koliko god za sada još nedovoljno promišljen i domišljen, istarski hrvatski regionalizam ima tu povijesnu šansu; jer netko negdje treba početi, pa kada je već sve počelo u geo-socijalno najvećem, hrvatskome dijelu Istre; ostaje zadaća pred Hrvatskom (državom, nacijom, idejom - a ne samo sadašnjim poretkom!) da sama za se promovira istrijanstvo kao vlastiti najbrži i najbolji "put u Europu". Isto to čeka Sloveniju. Teška zadaća, jer kako se osloboditi vlastitog "šćavunskog sindroma"!!

Najbezbolnije upravo prihvaćanjem izvornog nje-govog mletačkog značenja; jer duždevi dakako nisu nazvali najljepši dio Venecije Riva dei Schiavoni misleći na "Obalu robova", nego na Slavensku obalu; naziv koji su priskrbili svi ti bezbrojni našijenci kroz povijest, marni klesari i pomorci, iluminirani latinisti, filozofi, pjesnici i matematičari, svi ti Vranjine-Laurane, Petrići-Petrisi, Gundulići-Gondole, Držići-Derse...

I zatim istim slijedom prigrliti kao svoje sve te velike renegate kao što su Tommaseo, Slataper, Stuparich, sve do Fabianija, Tomizze i Bettize... Još početkom stoljeća Senjanin S. S. Kranjčević nagovorit će Nazora da ostane na obali, jer su svi ti rimski hramovi i bizantske bazilike i mletački gottico fiorito dijelovi hrvatske (i hrvatske) NACIONALNE kulture. Iz ove anegdote želim sugerirati ranije dotaknutu "afirmaciju negacije" za ozbiljno ideologiziranje sveprihvatljive ideologije modernog regionalizma: jer nužni je naredni korak za obalne Slovence i Hrvate (a iz toga istim slijedom za naše matične nacije i države) da mi sami, ne čekajući ni na kakvo recipročno uzdarje, nakon što smo istinski prihvatili domaće Talijane kao jednakopravne; izbrisemo iz povijesnog vokabulara političke oznake, same po sebi diskriminatorne, kao što su etnička skupina, odnosno nacionalna manjina; zamjenjujući ih pojmovima nacija, narod, "sunarod", sa jednako autohtonim i autentičnim pravima. Neumoljivom se logikom isto tako moramo odreći vlastite klauzurnosti, provincijalnog lokalizma, i istovjetni status autohtonih priznati alogenima. Tako da svaki taj naš "klač, klatež, dodjoš, dotepenec, furest, Triještini, Marochino" iz poratne titovske imigracije (koji nas je kolonizirao, po partijskom zadatku, slično kao i onaj "regnicolo" u vrijeme fašističkog etnokulturocida) - bude jednako za nas "autohtoni i autentični" primjerak "homo histriensis" kao i mi "fetivi" Istrijani; u Istri, ali i oni u dijaporsori.

Naravno da ovdje nije riječ o tome da mi tu imamo sve te mediteransko-mittleuropsko-balkanske (slavensko-romanske) sastojke naše "miješane salate", e ge basta una gocia de oio e asedo, preža soli i papra i kaperi i još to ča, in potem vse skupaj ker lahko zmešamo. Imamo mi tu jako ozbiljan posao suočenja najprije sa vlastitim fobijama, sa svim zlima koje smo jedni drugima nanosili, sa dva svjetska rata i trećim balkanskim, sa dva exodusa, slavenskim i romanskim - kad već tako lako "zaboravljamo" veliki pred-exodus "autroljubaca" iz 1918.

Posrijedi je, dakako, povijesni proces Novog regionalizma, koji je nastao baš u Istri gotovo kao povijesna neizbježnost. Odnosno, još preciznije, proces koji je kao nova socio-politička pojava nastao devedestih godina prije svega u istarskih Hrvata, te istarskih Slovenaca, kao izvjesni, ako baš hoćemo, revanš za naš poratni revanšizam, kao povijesno, psiho-socijalno prihvaćanje, "priznanje" da Istra nije samo "dom roda hrvatskog", nego i talijanska. To su sa zahvalnošću razumjeli domaći Talijani. To trebaju razumjeti i prihvatiti kao nezamjenjivi dio vlastitih državotvornih programa Slovenija i Hrvatska.

A Italija?

Upravo zbog Italije i insistiram na tome da mi ovdje, Slovenci i Hrvati, moramo napraviti taj nužni novi i prvi korak, kao znak istinske dobre volje, pokazujući tako vlastitu širinu, dokazujući da smo mi "mali" kadri biti veliki; zato govorim o Sc'iavima i Schiavonima, latinistima i renegatima i, naposljetku, i iredentistima (jer i jedan Kandler ili De Franceschi su na koncu konca "naši" - a ne samo Vergerio, Bernardo Parentin, Andrea di Montona, Tartini... ili pak iredentistkinja pa gorljiva internacionalistička socijalistkinja Giuseppina Martinuzzi)...

Mi jesmo mali. Italija jest velika. Prikazati se Italiji velikima, upravo putem superiornog pluralističkog regionalizma, to je zacijelo najefikasniji način prije svega osiguranja našeg vlastitog nacionalnog opstanka na Jadranu (kada nam već Fini najavljuje novo "etničko osjemenjivanje istočne obale Jadrana"), samoiscjeljivo liječenje od "šćavunskog sindroma". Ujedno, tim načinom, a ne pozivom na brušenje bajuneta na Soči, pomoći ćemo onom Triještinu vivanteovske, tomičijanske provenijencije da konačno nadvlada "sindrome Trieste" kao posljednju liniju obrane talijanstva od nas rečenih barbara.

I kada nas blaženi nam Trst opet pozove "vieni fratello slavo", sada već ne sirenskim pojem "assorbimenta", onda Trst zacijelo nužno prihvaća svoju sudbinu, i postaje onaj Tommaseov "anello di congiunzione" između susjednih naroda. Tada kada Trščane uvjerimo da više ne postoji "slavenska ekspanzija", da se više neće desiti "le quaranta giornate"; tada kada se (opet) Slovenci u Trstu i Talijani u Istri budu zalagali za uzajamnu jednakopravnost; tada nećemo više morati maštati putovnicom kao zamarajućom i ponižavajućom lepezom pred neprestano budnim i podozrivim nosom hrvatskih, slovenskih i talijanskih graničara i carinika...

Zato je, eto, u tom i takvom našem internom istrijanskom mentalnom ambijentu i realno ostvariva rečena "euro-hipokrizija"; da se baš ovdje pokuša profilirati ogledni model euro-regionalizma. U ambijentu, dakle, u kojemu već postoje pluralistički, demokratski elementi, i istrijanska regionalistička praksa može postati infektivna anticipacija za sutrašnje teorijsko artikuliranje regionalizma kao alternativne nove ideologije

kontinentalnih integracija.

Istarski regionalizam jest intuitivno, samorodno socio-političko gibanje, iznimni i autentični mirko-euroopski prilog demokraciji nastao u ovom specifičnom geo-historijskom ambijentu poslije pada Berlinskog zida. Taj hvalevrijedni uzorak opažen je odmah u Europi, koliko zbog humanističkog pristupa problemima, iako smješten unutar kriznog područja bivše Jugoslavije, toliko zbog jasnih njegovih širih obilježja "postideološke

ideologije", kao zametak regionalizma koji može postati istinska nova ideologija. Ideologija koja je, očito, u stanju pomiriti mnogobrojna europska protuslovlja, prije svega samim svojim pluralizmom koji afirmira sve razlike, koji na tim razlikama i gradi vlastitu ideju. Kako su te razlike (etničke, lingvističke, kulturne...) u ovom malome dijelu Europe poprilične, ako se one ovdje mogu sliti u socio-političku harmoniju, zacijelo mogu i drugdje...

RIASSUNTO

Come mai l'ipocrita Europa sceglie proprio il regionalismo istriano come proprio "orto sperimentale", proprio qui dove i revanscismi storici non sono morti, per coltivare la pianta della nuova idea e ideologia euro-regionalitica, e non soltanto un certo eufemistico surrogato per l'"era post-ideologica"? Benché in questo proposito ci sia anche una certa protezionistica intromissione italiana, la conseguita convivenza istriana, magari e forse solo dimostrativa, come un determinato agente e reazione intuitivi ispira indubbiamente gli euro-regionalisti nel loro sostegno al movimento regionalista istriano. Il regionalismo istriano è in grado e come di assurgere nella prassi da plebiscitaria e originaria autodeterminazione nella parte croata dell'Istria a coerente fondamento dell'euro-regionalismo quale nuova ideologia? Certamente sì, qualora imbocchi la strada del confronto pluralistico, democratico e affermativo con le negazioni e le manipolazioni locali, nazionali e internazionali. Il regionalismo istriano è un movimento genuino, e in quanto tale una buona base pratica per un possibile sviluppo dell'euro-regionalismo quale nuova ideologia.